

passis competit de jure tum actio : « Quod metus causa, » tum exceptio hujusmodi. Patet hoc ex cit. l. *Metum autem præsentem*, 9, § *Sed quod prætor*, ff. h. t. ubi expressum habetur; quod metu interveniente, » sive perfecta, sive imperfecta res sit, et actio et exceptio detur. » Et quidem

35. *Actio* Quod metus causa datur illi, qui ex gravi metu rem suam alteri tradidit. — Actio « Quod metus causa » datur ei, qui ex gravi metu coactus, rem suam alteri tradidit, aut præstita cautione dare promisit, vel quodcumque jus suum ipsi remisit, ut iudicis auctoritate in pristinum statum reponatur, seu res tradita cum integritate sibi restituatur. Desumitur hoc ex cit. § *Sed quod prætor*. Concordat d. c. *Abbas*, 2, h. t. ubi pontifex illi, qui ex gravi metu coactus renuntiavit suo beneficio, jubet præter ipsum beneficium « cum integritate restitui universa. » Et addit hujus rationem illis verbis supra jam adductis : « Quia, quæ metu et vi fiunt de jure debent in irritum revocari. »

36. *Vi hujus debet fieri restitutio integerrima.* — Et notanter dicitur, « cum integritate restitui universa. » Quia, ut recte notat Panormitanus in cit. c. *Abbas*, n. 3, per actionem « Quod metus causa » debet fieri integerrima restitutio eorum, quæ quis perdidit per metum : adeo, ut debeat haberi respectus non tantum ad bona existentia, quæ metum passus alteri tradidit; sed etiam ad damna illata, et interesse cessans ratione illius metus. Debet enim res restitui cum fructibus : et omni causa, l. *Si cum exceptione*, § *Labeo ait*. ff. eod.

37. *Agens actione* Quod metus causa non tenetur designare, quis metum intulerit. — His adde ex cit. l. *Si cum exceptione*, § *In hac actione*, ff. h. t. quod is, qui agit hac actione, non astringatur ad designandum, quis ei metum intulerit (hoc enim probare foret difficillimum, cum talia sæpius fiant de nocte, aut in multitudine hominum; sicque metus, ut ibi dicitur, censeatur habere in se ignorantiam) sed sufficiat probare, metum sibi esse illatum, atque ex tali re per metum tradita commodum sensisse illum, qui convenitur; licet is metum non intulerit, et crimine careat.

38. *Actio* Quod metus causa non solum est personalis, sed etiam in rem scripta. Imo et pœnalis; et quomodo. — Atque ideo actio « Quod metus causa » non solum est « personalis, » quatenus potest dirigi in personam illius, qui metum intulit, sed etiam est « Actio in rem

scripta; » quia datur adversus quemcumque, qui ex metu illato sensit commodum, licet ipse metum non intulerit. Mynsinger, l. IV. *Instit.* § *Quadrupli*, n. 2, *de Actionib.* Insuper actio « Quod metus causa » est pœnalis : quia si intra annum (eumque utilem instituat) contra eum, qui metum gravem injuste intulit, aut contra rei per metum traditæ possessorem, et is restituere contractus fuerit, tunc ipse in quadruplum condemnandus erit : alioquin vero in simplum dumtaxat condemnatur. Layman in cit. c. *Abbas*, n. 5, h. t. et patet ex d. l. *Si cum exceptione*. § *Si quis non restituat*. et seqq. ff. h. t.

39. *Exceptio* Quod metus causa competit metum passis; et quando? — Alterum remedium, quod metum passis de jure competit, est exceptio « Quod metus causa. » Et hæc quidem vel maxime competi in negotiis imperfectis; hoc est in illis, ubi nondum facta est executio, v. g. rei traditio : ut puta, si quid ex metu gravi promissum fuit, sed nondum traditum; quia, ubi promissum tale exigitur, potest opponi dicta exceptio. Quin etiam interdum ea competit in negotiis perfectis : ut si ex metu gravi dedi tibi centum, aliunde autem tibi debeam centum, quando tu ista centum a me exigis, possum tibi opponere exceptionem de aliis centum ex gravi metu tibi jam datis. Patet hoc totum ex d. l. *Metum autem præsentem*, § *Sed quod prætor*, ff. eod.

40. *Aliud remedium, quod his competit, est actio utilis.* — Aliud, atque tertium remedium, addit Hostiensis in *Summa*, h. t. n. 7, quod est « Rei vindicatio; » sive (ut Abbas in c. *Ad audiendam*, n. 1, h. t. loquitur) « Actio utilis, » si metum passus dominus est illius rei, arg. cit. l. *Metum autem præsentem*, § *Volenti*, et § *Licet etiam*, ff. h. t. Ibi quippe dicitur, quod, quando res per metum tradita in bonis ejus est, qui vim passus fuit, volenti detur « actio in rem » (intellige de actione utili, ut explicat Glossa § *In rem*, et Bartolus ibid.) licet tunc cesset actio pœnalis.

41. *Quomodo res possit dici esse in bonis ejus, qui eam ex metu alteri tradidit?* — Et si petas, quomodo res possit dici esse in bonis ejus, qui eam alteri ex metu jam tradidit, sicque dominium in alterum valide transtulit; resp. cum Glossa in cit. § *Licet etiam*, § *In bonis ejus*, id verificari fictione juris : nam, ut l. *Nemo*, ff. *de Restitut. in integrum* dicitur : « Nemo videtur re exclusus, quem prætor in integrum se restitutum pollicetur. »

§ III.

DE NONNULLIS CASIBUS, IN QUIBUS METUS VEL NON EXCUSAT, VEL IRRITAT ACTUM IPSO JURE.

42. *Si culpa sua quis incidit in metum, non competi tpsit remedium juris* Quod metus causa. — Quæritur I. Quando metus non excuset, seu non faciat actum rescindi per sententiam iudicis? Resp. I. Quamvis gesta per metum regulariter teneant, sed rescindenda veniant auctoritate iudicis, et per actionem « Quod metus causa, » ut proxime dictum : id tamen quoad posteriorem partem fallit imprimis, si culpa sua quis incidit in metum; quia talis metus non excusat, neque competit aliquod remedium ex sua culpa metum passo. Ita Glossa magna in cap. II; Abbas ibid. n. 7, h. t. eum communi; atque desumitur ex l. *Si mulier*, 21, § 1, ff. h. t. Ubi dicitur, quod si liberta contra patronum suum ingratitude commiserit, atque idcirco, ne iterum ab eo in servitutem redigatur, quidpiam ei promiserit, aut dederit, ipsi non subveniatur per edictum « Quod metus causa, » addita illa notabili ratione : « Quæ hunc sibi metum ipsa infert, » committendo videlicet ingratitude contra patronum. Ubi proin Glossa generaliter notat, non succurri ei, qui se in necessitatem posuit, arg. l. *Si fidejussor*. § *Si necessaria*, ff. *Qui satisfacere cogantur*.

Fallit insuper dicta posterior pars conclusionis, quando metus ab intrinseco proveniebat : vel quando metus ab extrinseco quidem, juste tamen, vel saltem non ad extorquendum consensum incutiebatur; prout jam dictum fuit supra § præc. n. 26 et seqq.

43. *Hoc ipsum non competit ei, qui ex metu non est damnificatus. Quid, si creditor vim adhibeat vel debitori, ut solvat?* — Resp. II. Actio « Quod metus causa » etiam illi non competit, qui ex metu damnificatus non est. Ita habetur in l. *Sed et partus*, 12, § *Quæri poterit*, ff. h. t. et notat Bartolus in *Summario* ibid. Layman in principio, h. t. n. 2, et communis. Sic, quando creditor vim adhibuit debitori suo, ut ei debitum solveret, actione « Quod metus causa » non tenetur. Nam hæc actio damnum exigit : atqui per vim repetens, quod sibi debebatur, damnum non intulit; prout argumentatur Julianus in cit. § *Quæri poterit* : recte tamen concedens, quod talis ob vim adhibitam incidat in legem Juliam de vi, et consequenter jus crediti amittat. Nunc quantum ad alteram partem propositi paragraphi,

44. *Matrimonium ex gravi metu injuste incusso contractum, ipso jure est nullum.* — Quæritur II. Utrum matrimonium gravi metu contractum sit invalidum, et quo jure? Resp. I. Matrimonium ex gravi metu injuste incusso contractum, ipso jure nullum est, atque invalidum. Ita textus in c. *Cum locum*, 14 et c. *Veniens*, 15, juncta Glossa § *In virum constantem*, et c. *Consultationi*, 28, *de Sponsalib. et matrim.* estque certa, et communis doctorum. Siquidem contracturus matrimonium « plena debet securitate gaudere, ne per timorem dicat sibi placere quod odit, et sequatur exitus, qui de invitis solet nuptiis provenire; » ut loquitur pontifex in cit. c. *Cum locum, de Sponsalib.*

45. *Idem, juxta probabilior sententiam, dicendum de sponsalibus; adeo, ut non inducant impedimentum justitiæ publicæ honestatis, si ex tali metu fiant.* — Et hoc ipsum Abbas in c. *Ex litteris*, n. 2, *de Desponsat. impuber.* et communior atque probabilior doctorum, quos citat et sequitur Sanchez lib. IV *de Matrim.* disp. 19, n. 2 et 3, contra nonnullos alios, extendit ad sponsalia de futuro, ex metu gravi, atque injusto contracta; quod nimirum et ipsa sint irrita ipso jure, sicque non inducant impedimentum justitiæ publicæ honestatis; tum quia connexorum idem est judicium, arg. c. *Translato, de Constit.* cum similibus : unde etiam l. *Oratio*, ff. *de Sponsalib.* in simili habetur, quod prohibitis in persona senatorum nuptiis, etiam sponsalia ipso jure prohibita censeantur; tum quia sponsalia metu contracta, si semel valerent, hoc ipso inducerent damnum irreparabile, videlicet impedimentum justitiæ publicæ honestatis : hoc enim non posset amplius per sententiam iudicis rescindi, prout rescinduntur alia ex cæteris contractibus metu celebratis emergentia. Atqui illud non videtur dicendum, quia « quæ metu et vi fiunt, de jure debent in irritum revocari; » adeo, ut « cum integritate » restituantur universa, c. *Abbas*, 2, § fin. h. t. cum similibus, estque jam dictum supra n. 33.

46. *Impossibile dicitur, quod fieri non potest de jure communi, sed solum ex dispensatione Papæ.* — Nec juvat dicere, impedimentum justitiæ publicæ honestatis posse tolli per dispensationem Papalem, ac proinde illine non sequi damnum irreparabile. Nam contra est : quia damnum subortum ex gestis ob metum gravem, debet posse tolli « de jure, » seu per sententiam iudicis gesta illa cætero-

quin valida annullantis, et in irritum revocantis, cit. c. Abbas, cum concordantiis. Deinde, quod fieri non potest de jure communi, sed fit tantum ex dispensatione Papæ, esse setur impossibile; ut notant Glossa in l. Continuus, § Cum quis, §. Relictæ, ff. de Verb. obligat. id probans ex l. Apud Julianum, §. fin. ff. de Legat. 1.; Bartolus in d. l. Apud Julianum. § Constat; Dynus in c. Semel Deo dicatum, n. 2, de Reg. jur. in 6, asserens, « id quod unius solius (puta, summi Pontificis) potestati subijcitur, impossibile de jure reputari; » Fagnanus c. De illis, n. 42, de Desponsat. impub. post Innocentium in c. Pastoralis, de Causa possess. et propriet. et alios: sicque (facendo nunc expensas in difficiliore accessu ad Sedem apostolicam faciendas) adhuc damnum illud censetur irreparabile; præsertim, cum Papa non soleat dispensare absque alia gravi et justa causa. Confirmatur eadem sententia: quia in c. De litteris, 11, de Desponsat. impuber. Sponsalia impuberum de præsentibus (qualia olim habebant vim sponsalium de futuro) censentur irrita, et nullius obligationis, eo quod fuerint contracta ex gravi metu; idem ergo dicendum de ipsis sponsalibus, ex gravi et injuste incusso metu contractis.

47. Quo jure metus, gravis irritet matrimonium, variant doctores. Asserunt rationes refundentium hoc in solum jus ecclesiasticum. — Resp. II. Quo jure metus gravis, simulque injuste incussus, irritet matrimonium, duplex est doctorum sententia, quibusdam asserentibus, ipso jure naturali ac divino irritum esse tale matrimonium; aliis econtra id refundentibus in solum jus ecclesiasticum: uti videre est apud Sanchez, lib. IV. de Matrim. disp. 14, per totum, et alios doctores. Ratio hujus posterioris sententiæ esse potest, quia, quantum est de jure naturæ, « Coacta voluntas, est voluntas, » ut habet vulgatum canonistarum; simulque matrimonium metu initum, est simpliciter voluntarium. Deinde, quando metus juste est incussus, non irritat de jure naturæ matrimonium, ut omnes fatentur: ergo neque injuste incussus illud irritat de jure naturæ, et consequenter id provenit ex solo jure ecclesiastico. Accedit, quod juramentum metu gravi extortum, sit validum: ut c. Si vero, 3 et c. Verum, 15, de Jurejurand. imo et ad valorem quoque baptismi sufficiat voluntas gravi metu coacta, c. Majores, § Item queritur, de Baptismo, et can. de Judæis, dist. 45. Ergo similiter ad

valorem matrimonii sufficeret voluntas coacta, quantum est ex natura rei, et nisi Ecclesia oppositum statuisset, inhabilitando videlicet personas metu gravi coactas ad sic contrahendum. Et hanc sententiam amplectitur Sanchez cit. lib. IV de Matrim. disp. 14, n. 2, allegans pro ipsa plures alios auctores.

48. Ponitur, ac multipliciter probatur sententia, asserens metum gravem jure naturæ dirimere matrimonium. — Oppositam sententiam, videlicet metum gravem et injuste incussum, jure naturæ dirimere matrimonium, tenet Scotus in 4, dist. 29, q. un. § De secundo; divus Thomas in 4, dist. 29, quæst. un. art. 3; et divus Bonaventura ead. dist. 29, quæst. un. n. 5; Covarruvias part. II, de Matrim. cap. III, § 5, n. 6, aliique plures tum theologi, tum juristæ. Probat id Doctor subtilis inter alia ex primæva matrimonii institutione: nam Deus contractum matrimoniale instituit summe liberum, juxta illud Genes. II, 24: Adhærebit uxori suæ: atqui non adhæret quis illi, quod invite tenet. Et hanc plenam libertatem jure naturæ requiri ad contrahendum matrimonium, videntur jam olim agnovisse parentes, et fratres Rebecca. Genes. xxiv, 57, dum servo Abraham hanc pro Isaac uxorem petenti, dixerunt: Vocemus puellam, et queramus ipsius voluntatem. Id ipsum desumitur ex fine matrimonii, qui est proles legitime procreanda, et educanda, unde nascitur indissolubilitas matrimonii, sicque exigitur plena libertas ad illud contrahendum: solent enim matrimonia coacta, frequenter difficiles habere exitus. « Quod enim quis non eligit, nec optat, profecto non diligit: quod autem non diligit, facile contemnit, » ut est textus notabilis in c. Præsens, 20, quæst. 3.

49. Ponitur, ac multipliciter probatur sententia, asserens metum gravem jure naturæ dirimere matrimonium. — Accedit, quod nullibi reperitur, Ecclesiam edidisse novam constitutionem irritantem matrimonia metu gravi contracta, sed tantum declarasse, ea quæ taliter erant contracta, fuisse irrita. Nam textus n. 44. citati, loquuntur de matrimoniis jam contractis, et declarant eadem, utpote gravi metu contracta, invalida, extitisse; ergo jam antea fuerunt invalida, videlicet ex ipso jure naturæ: alioquin enim Ecclesia non potuisset ea amplius irritare, si semel valida fuissent.

49. Ponitur, ac multipliciter probatur sententia, asserens metum gravem jure naturæ

dirimere matrimonium. — Quinimo, quod matrimonium metu gravi contractum de jure naturæ sit invalidum, satis probat ratio pontificis in c. Cum locum, 14, de Sponsalib. allata, quæ sic sonat: « Cum locum non habeat consensus, ubi metus vel coactio intercedit: » atqui sine consensu matrimonium jure naturæ est nullum; ergo. Deinde coactio irritat matrimonium jure naturæ: atqui pontifex ibidem æquiparat metum gravem coactioni, illis verbis: « Metus vel coactio. » Tandem, quod contractus matrimonium « plena debeat securitate gaudere, » probat pontifex ibidem non ex constitutione quadam ecclesiastica, sed ex ratione lumine naturali nota; videlicet, « Ne per timorem dicat sibi placere quod odit, et sequatur exitus, qui de invitis solet nuptiis provenire. » Hæc pontifex in cit. c. Cum loco, paulo post verba superius relata; et consequenter invaliditas matrimonii ex gravi metu contracti non oritur præcise ex constitutione ecclesiastica, sed ex ipso jure naturali, ac divino, postmodum per Ecclesiam explicato, ac declarato.

51. Solvuntur rationes oppositæ sententiæ. — Ad rationes prioris sententiæ, et ad primam earum respondetur, dictum illud, « Coacta voluntas est voluntas, » procedere regulariter: ac præsertim in contractibus civilibus, ubi per rescisionem actus auctoritate judicis factam, totum damnum facile est reparabile. Secus dicendum in matrimonio, imo et in sponsalibus, utpote si semel valerent, perpetuo inducentibus impedimentum justitiæ publicæ honestatis. Neque urget, quod gestum ex metu censeatur simpliciter voluntarium: quia ad matrimonium non sufficit quodcumque voluntarium, sed requiritur plena securitas, et omnino liber consensus; hoc est, nullo gravi metu extortus: idque de jure naturæ, ut dictum in probationibus nostræ sententiæ.

52. Solvuntur rationes oppositæ sententiæ. — Ad alterum respondetur cum Doctore subtili loc. cit. negando consequentiam, et paritatem inter metum injuste, et juste incussum. Nam hoc ipso, quod is injuste, seu cum injuria alterius incutiatur, Deus, seu supremus dominus, non ratificat contractum matrimonialem ex metu gravi, aut injuste incusso procedentem, ut patet ex dictis: secus dicendum, si metus absque injuria alterius, seu juste incutiatur. Atque hoc ultimum pariter procedit, si sermo sit de aliis contractibus, in quibus Deus aliud non ordinavit.

53. Solvuntur rationes oppositæ sententiæ.

— Ad instantiam de juramento factam rursus negatur consequentia, et paritas: tum ob rationem proxime dictam, tum etiam ob majorem reverentiam religionis juramenti, juxta dicenda n. 59. Adde, quod matrimonium metu gravi contractum non firmetur juramento, arg. c. Significavit, 2, De eo qui duxit in matrimonium, etc. et notat Glossa ibid. §. Tanta vis, et Abbas, n. 5. Atqui, si matrimonium metu gravi contractum, esset nullum solo jure ecclesiastico, firmaretur juramento, arg. c. Cum contingat, 28, de Jurejurand. cum concordantiis; ergo signum est, quod sit nullum, non præcise ex jure ecclesiastico, sed etiam naturali, ac divino.

54. Solvuntur rationes oppositæ sententiæ. — Ad ultimum respondet Scotus, ubi supra, in solutione ad primum principale, iterum negando consequentiam; et paritatem inter baptismum et matrimonium, tum quia in baptismo efficitur melior conditio baptizati; non sic matrimonio astricti; tum quia voluntas superioris, sive Dei, ratificat aliquem fieri filium Ecclesiæ per consensum coactum: non sic autem in matrimonio, juxta hactenus dicta.

55. Metus sufficiens ad rescindendos cæteros contractus, sufficit etiam ad irritandum ipso jure matrimonium. — Queritur III. Quinam alii actus, sive contractus, sint ipso jure irriti ob metum gravem, atque injuste incussum? Ubi prænotandum cum Covarruvias de Matrimonio, part. II, cap. III, § 6, n. 4 et 5; Sanchez, lib. IV de Matrim. disp. 6, n. 1, et aliis, eundem metum, qui sufficit ad rescindendos cæteros contractus, sufficere pariter ad irritandum ipso jure matrimonium, aliosque contractus, qui ob ejusmodi gravem metum ipso jure censentur irriti, ac nullius roboris. Quo prænotato,

56. Plures casus referuntur, in quibus metus irritat actum ipso jure. — Resp. I. Licet regulariter teneant ea, quæ per metum fiunt, supra n. 26 dictum: attamen hoc ipsum fallit in certis casibus, a jure specialiter expressis, quorum sex allegat Glossa in c. Abbas, §. Coactus, h. t. eosque sequentibus versiculis complectitur:

Tutor, judicium, dos, sacrum, copula, votum:
Hæc sex vi facta, de jure scias fore nulla.
Cætera jus patitur, sed postea restituuntur.

57. Ut professio religiosa. — Ubi per ly «copula,» intelligitur matrimonium, una cum sponsalibus juxta sententiam probabiliorum